

AVRUPA ORTAK BAŞVURU METNİ - AVRUPA DİL PORTFÖYÜ ELEŞTİREL BİR YAKLAŞIM

Mukadder Seyhan YÜCEL¹

ÖZET

Küreselleşme ile birlikte uluslararası boyutta dil öğrenme konusunda amaç ve gereksinimler değişmiştir ve ‘çokdillilik’ olgusu birey için artık bir gereklilik haline gelmiştir. Bu doğrultuda Avrupa Konseyi yabancı diller politikasında yeni düzenlemeler oluşturarak iki önemli güncel kaynak sunmuştur: Avrupa Ortak Başvuru Metni ve Avrupa Dil Portföyü. Bu derleme çalışmasında söz konusu olan iki güncel kaynak hem evrensel anlamda hem de Türkiye yabancı diller eğitimi ve politikası bağlamında eleştirel bir yaklaşımla incelenecektir. Çalışmada aynı zamanda her iki ana kaynağın ‘çokdillilik’ olgusunu tartışılacak ve Türkiye yabancı diller eğitimi uygulama alanında bu yapıtlardan nasıl faydalanabileceği tartışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Çokdillilik, Avrupa Ortak Başvuru Metni, Avrupa Dil Portföyü, Türkiye’de yabancı dil öğretimi

THE COMMON EUROPEAN FRAMEWORK OF REFERENCE FOR LANGUAGES - EUROPEAN LANGUAGE PORTFOLIO: A CRITICAL APPROACH

ABSTRACT

The aims and requirements in language learning have changed in international dimensions in consequence of globalization movements. The concept of “multilingualism” has been a requirement for each individual. The European Council made new arrangements in this direction and prepared two important sources: Common European Framework and European Language Portfolio. In this study Common European Framework and European Language Portfolio are critically examined by investigating the relevant literature in the context of Foreign Languages Education and Policies in both universal arenas and in Turkey. In particular, the concept of multilingualism held in these source works is discussed; on the other hand, the notion of how to use these sources in the field of Foreign Language Teaching in Turkey is widely discussed.

Key Words: Multilingualism, Common European Framework, European Language Portfolio, Foreign Language Teaching in Turkey

---

¹ Yrd.Doç. Dr. Mukadder Seyhan Yücel, Trakya Üniversitesi Eğitim Fakültesi, Alman Dili Eğitimi

Giriş

Son yıllarda uluslararası ilişkilerin gittikçe yoğunlaşması, bilim ve teknolojiadaki hızlı gelişmeler, farklı dilleri öğrenme konusunda amaç ve gereksinimleri değiştirmiştir. Bu gelişmeler ışığında, Avrupa Konseyi 1990'lı yıllardan beri, bireye yönelik çokdilliliği ve kültürel yetiyi geliştirebilmek amacı ile çalışmalarını sürdürmüş ve 21. yüzyılda yabancı dil öğrenme ve kültürel deneyimler kazandırma konusunda, Avrupa ülkelerinin dil politikasını ve dil amaçlarını yansıtan iki güncel ve önemli ana kaynak oluşturmuştur: 'Avrupa Ortak Başvuru Metni' ve 'Avrupa Dil Portföyü'

Türkiye Yabancı Diller Politikası ile ilgili bu yeni düzenlemelere kayıtsız kalamaz. "*Avrupa Birliği'nin yabancı dil öğretimiyle doğrudan ilgili olan yönelimleri ve bu bağlamda öngördüğü eğitsel çerçeveyi tartışmadan ülkemizdeki yabancı dil eğitimine yönelik öneriler geliştirmemiz artık olanaklı değildir*" (Polat, 2001:30). Bu çalışmada bu görüşü de göz önünde bulundurarak belirtilen iki kaynağın amaç ve gereksinimleri irdelenecektir. Bunun yanı sıra gerekli alanyazın taranarak eleştirel bir yaklaşımla, söz konusu kaynakların Türkiye'deki yabancı dil eğitim alanında nasıl kullanılabilceği tartışılacaktır.

Avrupa Ortak Başvuru Metni (AOBM)

AOBM Avrupa Parlamentosu Yabancı Diller Bölümü tarafından uzun yıllar boyunca üzerinde çalışılarak, bir çok dil ve dil öğretimi uzmanları tarafından oluşturulmuş önemli bir kaynaktır. Bilindiği gibi AOBM ilk kez 2000 yılında İngilizce olarak yayımlanmış ve 2001 yılında Avrupa Dilleri Yılı ilan edilen yılda bir çok kurumun ortak desteği ile Alman dilinde de yayımlanmıştır². Türkiye'de ise AOBM adlı güncel yapıtı tanıtmak için önemli kongre ve sempozyumlar düzenlenmiştir. Goethe Enstitüsü tarafından düzenlenen Seminerde, Dr. Katalin Barna AOBM 'yi tanıtmakla birlikte bu yapıtın bir uygulama kaynağı olan 'Profile deutsch' adlı yayının amacını belirterek, kaynağın uygulamada nasıl kullanılacağı konusunda bilgiler vermiştir³. Daha sonra İstanbul'da Avrupa Koleji tarafından düzenlenen 'Avrupa Birleşiyor'⁴ adlı uluslararası kongrede Günther Schneider, bu yapıtın önemi şu sözlerle vurgulamıştır: "... Avrupa dilleri ortak başvuru metni, Avrupa'da eğitim sistemleri arasındaki farklılıklardan dolayı ortaya çıkan engellerin ortadan kalkması için yardımcı olmayı hedefler..." (Schneider 2004: 46). Uludağ Üniversitesi Yabancı Diller Eğitimi Bölümü

² Bkz: Europarat (2001):Gemeinsamer europäischer Referenzrahmen für Sprachen:lernen, lehren, beurteilen. Berlin,Langenscheidt

³ Bkz: Dr. Katalin Barna(2003): Informationsveranstaltung ' Eurodidaktik' am Goethe-Institut Istanbul, 12.06.2003

tarafından düzenlenen ' Avrupa Konseyi Yabancı Dil Eğitimi Ortak Çerçeve Programı ve Türkiye'de Yabancı Dil Eğitimi' adlı uluslararası sempozyumda ise, Fransızca, İngilizce, Almanca ve Türkçe dillerinde konu alanları ile ilgili çeşitli bildiriler sunulmuştur⁵. Sempozyumda Türkiye Avrupa Dil Portföyü Koordinatörü Prof. Dr. Özcan Demirel, Avrupa Dil Portföyü ile ilgili bilgilerini katılımcılarla paylaşıp konuyu tartışmaya açmıştır⁶.

AOBM'nin temelinde çokdillilik ve kültürel yetiyi geliştirme olgusu yatmaktadır. Kaynak, eylem odaklı bir yaklaşım izlediğini belirtir. Çünkü AOBM'ye göre, toplumun bireyleri bildirişimsel amaçlı sosyal etkinliklerle eylemlerde bulunurlar ve bu eylemler sadece dil ile sınırlı değildir⁷. AOBM, bütün Avrupa için yabancı dil eğitimi bağlamında, ders çizelgeleri, program geliştirme ve uygulamaları, sınav ölçme ve değerlendirme ve ders kitabı oluşumları için ortak bir bakış açısı getirdiğini ifade eder. AOBM 9 bölümden oluşur, ancak detaylı bir inceleme sonucunda bu kaynağın üç ana konu üzerinde yoğunlaştığı söylenebilir. Bunlar sırasıyla:

- **Avrupa parlamentosunun dil politikası ile ilgili amaç ve açıklamaları**
- **Bildirişimsel yetinin kapsadığı alanlar ve bununla ilgili çok detaylı açıklamaları**
- **Beceri ve yetilere göre yabancı dil düzeylerinin belirlenmesi için ortak ölçüt betimlemeleridir (A1-A2-B1-B2-C1-C2) .**

Avrupa dil politikasının en önemli hedeflerinden biri çokdilliliği ve çokkültürlüğü geliştirerek teşvik etmektir. Çokdillilik, çokdilli bireylerin yetiştirilmesi için, yabancı dil odaklı eğitim anlayışı ve birden fazla yabancı dil öğrenme gereksinimleri üzerinde odaklaşır. AOBM'ye göre dil ve dillerle ilgili deneyimler, bireyin kültürel yetisini geliştirir ve dil öğrenme, Avrupa dil politikasına göre yaşam boyu olması gereken bir süreçtir⁸. Bunun yanı sıra Avrupa Dil Politikasında 'yaşam boyu öğrenme', 'kendi kendine öğrenme' ve 'öğrenmeyi öğrenme' gibi kavramlar ön plana çıkmaktadır.

---

⁴ Bkz.: Avrupa Birleşiyor (2004): 1. Almanca Eğitim Kongresi, Avrupa Koleji, İstanbul

⁵ Bkz.:Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yabancı Diller Eğitimi Bölümü, 'Avrupa Konseyi Yabancı Dil Eğitimi Ortak Çerçeve Programı ve Türkiye'de Yabancı Dil Eğitimi', I. Uluslar arası Sempozyumu,17-19 Eylül 2003

⁶ Avrupa Ortak Başvuru Metni 10 Mayıs 2005 tarihli Milli Eğitim Bakanlığınca desteklenen bir proje çalışması olarak Türk diline çevrilmekte ve bu süreç devam etmektedir. Komisyonda dokuz kişi görev almaktadır. Bu yapının başlığı 'Avrupa Ortak Başvuru Metni' olarak çevrildiği için, makalede bu başlık aynı şekilde ele alınmaktadır.

⁷Bkz: Europarat (2001): Gemeinsamer europäischer Referenzrahmen für Sprachen,s..21

⁸Bkz:a.g.e.s.17

AOBM'nin ikinci ana konusu, bildirişimsel yeti ve bu yetinin alanları ve gelişimidir. Kaynakta bildirişimsel yetinin önemi sürekli vurgulanarak, dilbilim terminolojisi ile bu yeti çok ayrıntılı incelenmiş ve bu alanı kapsayan kavramlar listelenmiştir, örneğin: bildirişimsel çalışmalar ve amaçları, bildirişimsel etkinlik ve stratejileri, bildirişimsel dil süreçleri, bildirişimsel dil yetileri, dil öğrenim ve öğretiminde bildirişimsel çalışmaların oluşturulması, sürdürülmesi, derecelendirilmesi vb.

AOBM'nin en önemli çıkış noktasını kuşkusuz yabancı dil düzeyleri için ortak standartların geliştirilmesi oluşturmaktadır. Avrupa parlamentosu dil düzeyleri için üç temel (A-B-C) toplam altı farklı kategori getirmektedir. AOBM öncelikle bu dil seviyesini belirlemek için küresel bir tablo sunuyor⁹. A1 ve A2 başlangıç seviyesini, B1 ve B2 orta düzey seviyesini ve C1 ve C2 ileri düzey seviyesini belirtmektedir. Bu temel tabloya dayanarak AOBM, yabancı dil beceri ve yetiye göre toplam **50 ayrı** ölçüt çizelgesi geliştirmiştir.

AOBM 'nin uygulama alanları ve eleştirel yaklaşımlar:

Kuşkusuz AOBM özellikle yabancı diller bölümlerinde, program geliştirme uzmanlarına, ders materyali ve kitap hazırlayanlara, test geliştirme ve değerlendirme uzmanlarına yönelik faydalı bir ana kaynak olacaktır. Evrensel anlamda bu kaynak değerlendirildiğinde yapının en önemli yönü, yabancı dilin beceri ve yetilere göre sınıflandırılmasıdır. Birey bir dilde alımlamaya yönelik yetilerde daha başarılı olabilir veya yazma ve konuşma becerilerini diğer becerilere göre daha çok benimseyebilir. AOBM'de deki sınama bölümü aynı yönelimdedir. Kısaca bireyin yabancı dil ile ilgili bilgileri, becerilere göre sınıyanıyor. Bu gelişme diğer uluslararası yabancı dil sınavları ile karşılaştırıldığında önemli bir gelişmedir. Örneğin bir TOFEL sınavındaki başarı puanı bütün yabancı dil konusundaki bilgileri ölçer, yine Goethe Enstitüsünün geliştirdiği Zertifikat Deutsch v.b. sınavları bireyin yabancı dil konusundaki bilgilerini sınaadığında dili bir bütün olarak ele alır. Aynı uygulama Fransızca için de geçerlidir. Ancak AOBM, sunduğu yeni düzenleme ile uluslararası bir standart oluşturmanın yanı sıra, bireyin yabancı dil konusundaki bilgilerini, beceri ve yetilerine göre ayrı sınıflandırıp ve sınırılıyor. Böylelikle bir yabancı dil bilmek o dile bütünüyle hakim olmak zorunluluğunu ortadan kaldırılıyor. Bu açıdan bakıldığında özellikle bir ülkede çokdilliliği sağlamak amacı ile bu yönelim çok önemli bir gelişmedir. Bu yenilik Türkiye açısından değerlendirildiğinde ise şu sonuçları çıkarabiliriz. Bilindiği gibi 1997-98 eğitim-öğretim

⁹ Bkz:a.e.g.s.35

yılında uygulamaya konulan ilköğretimdeki eğitim reformuyla yabancı dil eğitim 4. sınıfta zorunlu olarak, 2. yabancı dil ise 6.sınıf itibari ile bilgisayar v.b. gibi derslerin yanında, seçmeli ders olarak yerini almıştır. Bu olumlu gelişme ile birlikte 2. yabancı dilin neden seçmeli olarak ilköğretim programlarında yer aldığı konusunun sorgulanması gerekir. Ancak Türkiye’de Yabancı dil bilmek veya çokdilli olmak sadece okullarda okutulan İngilizce, Almanca veya Fransızca değildir. Bu bağlamda Aslan, Türkiye’de çokdillilik ile ilgili yaptığı araştırma görüşlerini şu sonucu vurgulanmaktadır: “...okullarda öğretilen İngilizce, Almanca veya Fransızca dilleri göz önünde bulundurulduğunda Türkiye normal şartlar altında çokdilliliği sağlamaktadır. Ancak problem şudur ki; Türkiye’nin bir çok yöresinde Arapça, Kürtçe vb. diller konuşulmakla birlikte bunlar Türk okullarda okul dili olarak veya dil dersi olarak işlenmemektedir” (Aslan 2002: 15-31).

İngilizce’nin birinci dil olarak baskın durumda olmasını bir kenara bırakırsak, Avrupa dilleri (İngilizce, Almanca, Fransızca vs.. gibi) dışında Türkiye’de farklı dilleri konuşan çok sayıda insan mevcuttur. Ticari ilişkiler, göçler, evlilikler, sınır ülkeler, siyasi ilişkiler ve politik baskılar gibi sebeplerle Türkiye’de farklı düzey ve becerilerde Arapça, Kürtçe, Ermenice, Bulgarca, Yunanca, Azerice gibi diller de konuşulmaktadır. Bu kültürlerarası etkileşimler sadece birer dil zenginliği değil aynı zamanda bir kültür zenginliğidir¹⁰. Türkiye’nin bu kültürel zenginliği, hükümet tarafından alınan bir kararla medya yayın organlarına da yansımaları görmekteyiz¹¹. TRT Genel Müdürlüğü’nün açıklamalarına göre, hükümetin 14 Haziran 2004 yılı Avrupa Birliğine sunulan rapor nedeniyle, Türkiye’de konuşulan çeşitli dil ve lehçelerle (Boşnakça, Arapça, Kırmanci, Çerkezce ve Zazaca) 7 Haziran 2004 itibarı ile çeşitli yayınlar yapılmaya başlanmıştır.

Üniversitelerin Yabancı Dil Öğretmeni yetiştiren bölümlerinde öğretmen adayı, AOBM 'yi ne kadar tanımalı sorusu ise şöyle yanıtlanabilir: Kaynak kuramsal temellerden oluştuğu için kullanılan dil ağır ve bilimsel kavramlarla yüklüdür¹². Bu açıdan bakıldığında bir yabancı dil öğretmen adayının, bu kaynağı baştan sona okunmasının fazla getirisi olmayacaktır. Quetz’in deyimi ile, AOBM okuyucusu ancak dilbilim alanında, özellikle dilbilim terimleri alanında kendini iyi yetiştirmiş bir uzman ise kullanılan ‘bağlamı’ kavrayabilecektir (bkz. Quetz 2003a:43). Ancak bir öğretmen adayı bu yapının ne olduğu, neler içerdiği ve neden

¹⁰ Bkz. Krumm Hans-Jürgen (1997): Mehrsprachigkeit und Deutschunterricht , Fremdsprache Deutsch, s.11 ve ----- (1994): Neue Wege in der Deutschlehrausbildung, These 2, Fremdsprache Deutsch, s.8

¹¹ Bkz. “TRT’de ana dilde yayın Boşnakça’dan başlıyor”, 5 Haziran 2004, Sabah gazetesi, s. 20

¹² Almanca Kavramlar için örnekler verilecek olursa: ‘*Transaktion, Ressourcen lokalisieren, Ausführung kompensieren Reparaturen als Beispielskalen*’. Bkz: Europarat (2001):Gemeinsamer europäischer Referenzrahmen für Sprachen:lernen, lehren, beurteilen. Berlin,Langenschaeidt

oluşturulduğu hakkında bilgi edinmelidir. Üniversitelerin Yabancı dil Öğretmeni yetiştiren programlarında 'Dil edinimi' ve 'Özel Öğretim Yöntemleri' gibi derslerde bu kaynak, öğretim elemanı tarafından ele alınıp tanıtılabilir ve tanıtılmalıdır. Bunun için öğretim elemanı, AOBM'nin Avrupa Dil Politikası ile getirilen 'yaşam boyu öğrenme', 'kendi kendine öğrenme' ve 'öğrenmeyi öğrenme' gibi kavramlar ve stratejileri bilmeli ki, bu eylemleri uygulayıp teşvik edebilsin¹³. Trakya Üniversitesi, Alman Dili Eğitimi Anabilim dalında, yukarıda belirtilen derslerde bu yapıt tanıtılmaktadır. Amaç, öğrenciyi Avrupa Dil Politikası ile ilgili gelişmeler konusunda haberdar etmekle birlikte, öğrenciyi yabancı diller konusunda farklı bakış açısını sağlamak ve yenilikler konusunda bilgilendirmektir. Avrupa Dil Portföyü konusu ise Anabilim dalımızda daha ayrıntılı ele alınıp işlenmektedir. Bu konu ile ilgili detaylı bilgiler, çalışmanın ikinci bölümünde ele alınacaktır.

Ancak AOBM hakkında irdelenip ve sorgulanması gereken noktalar da mevcuttur. Bu noktalar şöyle sıralanabilir: Dünya çapında yabancı dillere yönelik farklı ülkelerin ve kurumların, bireyin yabancı dil beceri alanlarının sınanması için standart bir ölçeğin olması elbette ki çok olumludur. Ancak özellikle yabancı dil ders kitaplarını hazırlayan yazarlar, betimlenen bu standartlara ne kadar uyabilirler? Örneğin Almanca, Fransızca veya İngilizce'yi öğretmeyi hedefleyen bir X kitabı tam anlamı ile uygulandığında seviye olarak A2'ye ulaşılabilceğini belirtiyor. Ancak AOBM'nin yabancı dil becerileri için kompozisyon ve rapor yazmak için, A1 ve A2 seviyeleri yönelik bir ölçüt oluşturulmamış. AOBM'ye göre öğrenci ancak B1 seviyesine gelirse yabancı dilde bilgi veren çok kısa raporlar yazabilir¹⁴. Benzer durumlar okuma anlama veya konuşma becerileri alanları için de geçerlidir. Örneğin, duyma becerileri alanında alımlamaya yönelik etkinlik ve stratejilerde, yabancı dilde bir toplumdaki konuşmaları anlayabilmek için bireyin B1 seviyesinde olması gerekir. AOBM'ye göre, ancak B1 seviyesinde iseniz, karmaşık olmayan ve aşina olduğunuz bir konu açık ve ulusal dilde konuşuluyor ise 'yüzeysel olarak' bu konuşmayı anlayabilirsiniz. A1 ve A2 de ise hiçbir tanımlama mevcut değil¹⁵. Quetz AOBM'nin getirdiği ölçüt betimlemeleri katı bir sistem olarak değerlendirmem gerektiğini belirtir (Quetz 2003a:46). AOBM mümkün olduğu kadar her defasında, her bölümde kullanıcıya yani okuyucuya açık

¹³ Bu konu ile ilgili daha ayrıntılı bilgi için bkz. Hatipoğlu Sevinç (2004): Die Deutschlehrausbildung in der Türkei im Kontext einer neuen Lernkultur. Istanbul Üniversitesi, Hasan Ali Yücel Eğitim Fakültesi Dergisi, 137-140.

¹⁴ Bkz: Europarat (2001): Gemeinsamer europäischer Referenzrahmen für Sprachen, s.68

¹⁵ Bkz: a.e.g.s72-73

kapı bırakarak, okuyucuyu düşünmeye sevk ediyor¹⁶. Quetz, özellikle yabancı dil ders kitapları oluşturulmasında, AOBM'yi bir kural olarak ele alıp kendisini bir sistem oluşturuyorsa, AOBM'yi yanlış anlamış oluruz diye belirtir (bkz. Quetz 2003a:43). Bu açıdan bakıldığında belirtilmesi gereken en önemli nokta, yabancı dil öğretiminde öğrencinin gereksinimlerinin göz önünde bulundurulmasıdır. Eğer yönelim sadece belli bir sisteme göre hedef kitleye, bir yabancı dil öğretmek ise, o derste eylem odaklılığı, yaratıcılığı, esnekliği ve en önemlisi öğrenci odaklılığı göz ardı etmiş oluruz. Bu durumda AOBM'yi yabancı dil öğretimi için bir standart olarak değil de, bireyin yabancı dilini yeti ve beceriye göre değerlendirme ve sınavı açısından bir ölçüt olarak ele almak gerekir (bkz. Barkowski 2003:2).

Böyle bir bakış açısı ile belirtilmek istenen, AOBM'nin getirdiği 50 farklı dil yeti betimleme standartlarının kısmen karmaşık olduğudur. Bu bağlamda Quetz'in de değerlendirmelerini göz önünde bulundurmak gerekir. Çünkü Quetz AOBM'yi Alman diline çeviren önemli bir bilim adamıdır ve bu sebepten dolayı AOBM'nin içeriğini iyi bilmektedir. Quetz, dil yeti ve beceri betimleme ölçütleri arasında bir sistemin ve bağlantının olmadığını vurgular. Çünkü ölçütler için getirilen bu kategoriler, iç içe, seçmeci ve karmaşık terimlerle anlaşılmamaktadır. Quetz, AOBM'yi bildirişimsel yetiyi sağlamak amacı ile, içerdiği dilbilim terimleriyle yüklü ölçüt betimlemelerin ne kadar kullanımsal olduğunu sorgulamaktadır (bkz. Quetz 2003b: 148).

Sorgulanması gereken diğer bir nokta ise şudur: AOBM Avrupa'nın dil politikası olarak çokdilliliği hedef olarak göstermektedir. Ancak AOBM'nin getirdiği 50 farklı yabancı dil beceri ve yeti betimleme ölçütlerinde kültürlerarası bildirişim ve kültürel yeti bağlamını ele almamaktadır. Çokdilli olmak, çokkültürlü olmak savından yola çıkarsak kültürlerarası bildirişime ve kültürlerarası yetiye de odaklaşmak gerekir. Altmayer'e göre AOBM kültürlerarası bildirişimi tamamen göz ardı etmektedir ve bu nedenle Altmayer AOBM'nin en büyük eksikliği olan bu konunun tartışmaya açılması gerektiğini ifade eder (bkz:Altmayer 2004:6-7). Bu çalışmanın başında da belirtildiği gibi, AOBM üç ana konu üzerinde yoğunlaşmaktadır: Ancak ne dil politikasında, ne bildirişimsel etkileşimin oluşturduğu alanda, ne de 50 farklı yabancı dil ölçüt betimlemelerinde bu bağlamdan söz edilmektedir. Çokdillilik, kültürel zenginliğin bir yansımasıdır. Bu nedenle bu iki kavram birbirinden ayrı olarak düşünülemez.

---

¹⁶ "...Die Benutzer des Referenzrahmens sollten bedenken und soweit sinnvoll, angeben...." Bkz: Europarat (2001):Gemeinsamer europäischer Referenzrahmen für Sprachen

Bu derleme çalışması ile güdülenen amaç, AOBM ile ilgili olumsuz görüşler getirmek değildir. Çalışmada da ele alındığı gibi, AOBM'nin bir çok faydalı yönleri ve getirdiği önemli yenilikler mevcuttur. Ancak eleştirel olarak bakıldığında, karmaşıklıklar ve sorunlar da içermektedir.

Avrupa Konseyi'nin yabancı diller politikasında geliştirmiş olduğu ikinci önemli kaynak Avrupa Dil Portföyüdür. Bu bağlamda bu belgenin özellikle yabancı diller eğitimi açısından tartışılması yerinde olacaktır.

Avrupa Dil Portföyü

Avrupa Dil Portföyü (ADP) AOBM gibi Avrupa dil politikalarını kapsayan ve yine Avrupa Konseyi tarafından geliştirilen bir belgedir ve Avrupa Konseyi tarafından uluslararası platformda bir karşılaştırma sağlamak amacı ile oluşturulmuştur. ADP'nin hedefi, AOBM temelinde, bireyin dil ile ilgili bilgi ve deneyimlerini değerlendirmek ve dil gelişimi ile ilgili bireyin kendisini takip etmesini sağlamaktır¹⁷. ADP 3 bölümden oluşmaktadır:

Dil pasaportu: Bu belge, bireyin bildiği tüm dillerin düzeylerini dil becerilerine göre yansıtmaktadır. Düzeylerin belirlenmesinde AOBM temel alınmıştır. Temel seviye- dili temel kullanma- A1 ve A2, orta düzey- dili bağımsız kullanma- B1 ve B2 ve ileri düzey- dili yetkin kullanma, C1 ve C2 dir. ADP'nin dil becerileri için oluşturduğu ölçüt ise: duyma, okuma, karşılıklı konuşma, sözlü anlatım ve yazma olarak belirlenmiştir.

Dil öğrenim geçmişi: Bu bölüm, bireyin dil ile ilgili bütün deneyim, edinim ve öğrenme süreçlerini kapsamaktadır. Diğer bir deyişle, dil öğrenim geçmişi bireyin dili nasıl, nerede, ne zaman ve niçin öğrendiği/edindiğine dair bilgiler verir.

Dil dosyası: Dil dosyası ise bireyin dil ile ilgili bütün çalışmaları, sertifikaları ve diplomalarını kapsayan bölümdür.

ADP'nin önemi, uygulama alanları ve eleştirel yaklaşım

ADP, belirtildiği gibi AOBM'nin getirdiği ölçütler doğrultusunda geliştirilmiştir¹⁸. ADP'nin kendini değerlendirme tablosu incelendiğinde özellikle bildirişimsel yetinin öne çıktığını görmekteyiz. Ancak ADP bir yöntem veya bir yaklaşım değildir. ADP içeriği ve güdülediği eylemler göz önünde bulundurulduğunda, ADP bir etkinlik olarak değerlendirilebilir, çünkü bildirişimsel yaklaşımın yanı sıra, ek eylemler ve etkinlikler de sunmaktadır.

ADP kendini değerlendirme tablosunda, 'duyma', 'okuma', 'yazma' ve 'konuşma' becerileri temel alınmış ve 'konuşma becerileri' iki kategoriye ayrılmıştır: 'karşılıklı konuşma' ile

¹⁷ Bkz: www.sprachenportfolio.ch

¹⁸ Bkz: Europarat (2001): Gemeinsamer europäischer Referenzrahmen für Sprachen, s.36,172-232)

‘sözlü anlatım’. Bu biçimsel sınıflandırmada, ADP’nin bildirişime dayalı bir değerlendirmeyi temel aldığı aşikardır. Bu amaç doğrultusunda, ADP dilin dilbilgisi, sözcük bilgisi ve sesbilim düzlemine diğer beceriler kadar önem verilmediği tespit edilebilir. Çünkü ADP, dilin bir bildirişim aracı olarak kullanılmasını öngörür.

Avrupa Konseyi Dil Portföyü Türkiye Koordinatörü, Prof. Dr. Özcan Demirel, ADP’yi tanıtmak, özetlemek ve uyum sağlama çalışmaları için, Türkiye’de farklı zaman ve uzamlarda, seminer ve sempozyumlarda önemli görevler yürütmüş ve bu süreci de devam ettirmektedir. Demirel’in akredite edilmiş model çalışması 15 yaş ve üstü içindir¹⁹. Bu proje çalışması, Demirel’in öncülüğü ile Özel İhtisas Komisyonunca oluşturulmuştur. Gerek Demirel gerekse komisyon üyeleri ile yaptığım görüşmede, akredite edilmiş bu model çalışmasının şu şekilde özetlenebilir : Çalışma itina ile oluşturulmuş ve Türk insanının gereksinim ve değerleri göz önünde bulundurulmuştur. 15 yaş ve üstü Türk bireylerine uygun bir ADP dosyasını oluşturabilmek için, diğer Avrupa ülkelerinin Dil Portföyü modelleri incelenmiş ve buna göre Türkiye’de yaşayan bireylerin kültürel düzeyleri, özellikleri ve gereksinimleri göz önünde bulundurulmuştur. Ankara ve Antalya’da 10’ar pilot okulda (Anadolu Öğretmen Liseleri, Anadolu Liseleri, Fen Liseleri, Süper Liseler) akredite edilmiş ADP’nin uygulamalarına geçilmiştir. Bu okullardan birer İngilizce Öğretmeni, Ankara’da Milli Eğitim Bakanlığı tarafından düzenlenen seminerlerde, ADP içeriği ve öğrencilere nasıl uygulanabileceği konusunda bilgiler edinmişlerdir. ADP uygulaması, söz konusu pilot okullarda Hazırlık veya lise 1 sınıflarında gerçekleştirilmektedir. Bu sınıflarda İngilizce derslerinde haftalık ortalama 2-3 saat ADP etkinlik uygulamalarına yer verilmektedir. Öğretmenlerin görüşlerine göre, sınıf içerisinde gerçekleşen ADP uygulamaları ile, öğrenciler dil ve dil eğitimi ile ilgili sürekli kendini geliştirmektedirler. Çalışmalar dosyalanıyor, edinilen ve öğrenilen her yeni bilgi kayıt ediliyor ve kendini değerlendirme süreçleri daimi oluyor.

Demirel ADP’nin önemini şu sözlerle vurgulamaktadır: *“Her şeyden önce bu uygulama, birden çok Avrupa dilini öğrenmeyi ön plana çıkaracaktır. Bu süreç yaşam boyu devam edecek ve bireyler ihtiyaç duyduğu her yaşta bir Avrupa dilini öğrenebilecektir. Avrupa Birliği’ne tam üye olduğumuz zaman serbest dolaşım hakkını kazanabilmek ve çalışma izni alabilmek için dil pasaportu taşımak her Avrupa vatandaşı için zorunlu olacaktır....dil pasaportu olan kişi, yaşamını sürdürmek istediği ülkenin dilini biliyorsa o ülkede oturma ve çalışma izni almış olacaktır”* (Demirel 2003:22). Demirel ADP konusunu işleyen bir çok

¹⁹ Bkz. Avrupa Dil Gelişim Dosyası Türkiye (2003): Milli Eğitim Bakanlığı, Tescil No. 47.2003 Ankara

seminerde, ADP'nin eğitsel yararları konusunda, yabancı dili etkili öğretebilmek için anadilin doğru ve etkili öğretilmesi, dil öğrenmenin yaşam boyu devam etmesi ve Türkçe öğretimine önem verilmesi gerekliliği gibi noktalarda odaklaşmaktadır. Türkiye'de yabancılara Türkçe öğretimi ile ilgili ADP model dosyası, Ankara TÖMER Kurumu tarafından oluşturulmuş ve Türkçe öğretimi ile ilgili bu ADP modeli akredite edilmiştir.

AOBM ve ADP'yi yüksek lisans tezinde ele alan Gür ise, bu kaynakların yabancı dil öğrenimine neler kazandırdığı açıklamaya çalışmıştır (bkz. Gür 2004:35-53). Gür ADP belgesini, Almanca öğrenen yetişkin Türk öğrencileri üzerinde uygulamakla birlikte, bu uygulamaları anket verileri ile değerlendirmiştir (bkz. Gür 2004: 74-116). Gür'ün ADP ile ilgili değerlendirmeleri Avrupa Konseyi Yabancı Dil Eğitimi Ortak Çerçeve Programı ve Türkiye'de Yabancı Dil Eğitimi²⁰ adlı uluslararası sempozyumunda bir atelye çalışması olarak ele alınmış ve katılımcılarla birlikte tartışılmıştır. Atelyede diğer konuların yanı sıra, anadil(-ler)'in önemi üzerinde de yoğunlaşmıştır.

Üzerinde durulması gereken diğer bir nokta ise ADP'nin, Üniversitelerin Yabancı Dil Öğretmeni yetiştiren bölümlerinde ve aynı zamanda Türkçe Öğretmeni yetiştiren bölümlerde de ele alınması konusudur. Bu bağlamda Tapan, çokdilliliği teşvik etmek konusunda özellikle Türkiye'deki Almanca Öğretmeni yetiştiren kurumlara yönelik önerilerde bulunmuştur (bkz. Tapan 2004:312-315) Trakya Üniversitesi, Alman Dili Eğitimi Anabilim dalında 'Dil edinimi' dersinde, ADP dokümanı bir ders konusu olarak eğitim programında yer almaktadır²¹. Dil edinimi dersinde, anadil ve çokdillilik nedir ve neleri kapsamaktadır, dil edinimi ile ilgili süreç ve kuramlar gibi konular incelendikten sonra, ADP tanıtılır. Tanıtımdan sonra bu yapıtın eğitsel işlevini somutlaştırabilmek için öğrencilere ADP ile, dil ve diller konusunda kendi hedeflerini belirlemeleri ve diller alanında kendini değerlendirmeleri gibi konular işlenmektedir. Bu uygulama, öğrencilerin diller ile ilgili bilinçlenme konusunda katkısı büyüktür. Öğrenciler diller ile ilgili kendi profillerini oluşturmayı, güdeleyici olarak değerlendirmişlerdir. Öğrenciler, dil öğrenim geçmişi ve dil dosyası ile ilgili durum saptamaları neticesinde dil konusunda hedef belirleyebildiklerini belirtmişler. Kimi öğrenciler, anadil konusunda çelişkilerini dile getirmişlerdir. Anadiller

²⁰ Bkn: Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yabancı Diller Eğitimi Bölümü, 'Avrupa Konseyi Yabancı Dil Eğitimi Ortak Çerçeve Programı ve Türkiye'de Yabancı Dil Eğitimi', I. Uluslar arası Sempozyumu, 17-19 Eylül 2003

²¹ Bu ders benim tarafından yürütülmektedir. ADP konusu, haftada 3 kredi olarak 12 haftalık ders programı içerisinde, kuram ve uygulama açısından, toplam 6-7 Kredi işlenmektedir Bu uygulama bundan sonraki eğitim /öğretim yıllarında da devam edecektir.

konusuna İsveç, İsviçre ve Türkiye'de yaşayan insanlar ve konuştukları diller ve örnekler verilerek konu irdelenmeye çalışılmıştır.

ADP'nin tanıtılması ve uygulaması ile dile farklı ve zengin bir bakış açısı getirilmektedir. Üniversitede ADP ile ilgili devingenliği sürdürebilmek için bu uygulama hazırlık sınıfından itibaren, hazırlık sınıfları mevcut olmayan bölümlerde ise 1.sınıftan itibaren sürdürebilir. Çünkü öğrenci, gerek kendini değerlendirme gerekse dil geçmişi ve dil dosyası ile sürekli kendini geliştirecek ve buna göre hedefleri saptayacaktır.

Sonuç:

Yapılan çalışma ile görülmektedir ki, ADP eğitim ve bireye indirgeme açısından , AOBM 'nin bir somutlaştırma alanıdır ve yaptırım yönü de çok önemlidir. Türkiye'de yabancı dil öğretiminde ADP'nin tam anlamıyla uygulanabilmesi bir çok açıdan yeni düzenlemeler getirecektir (bkz Güler 2005:90-93). Özellikle devlet okullarında, ilköğretim ve liselerde yabancı dil eğitimi daha etkin bir şekilde gerçekleştirilirse, bireylerin geleceğe yönelik yabancı dil veya diller ile ilgili kaygıları daha azalacaktır. Bunlar değişim, eğitim ve zaman süreci ile ilintilidir. Polat'ın da ifade ettiği gibi, çokdilliliğin etkin bir şekilde gerçekleşebilmesi için bütün dillere eşit değer verilmelidir (Polat 2003:174). Tapan ise Türk eğitim sisteminde çokdilli bir eğitimin gerçekleşebilmesi için, Türkiye'deki yabancı diller politikasına yönelik toplumsal, siyasal, kurumsal ve eğitsel boyutların tartışılması gerektiğini ifade eder (bkz. Tapan 2003:194-195).

Bu derleme çalışması ile varılan diğer bir sonuç ise, ADP dökümantasyo'nun AOBM'nin bazı eksiklerini gidermeyi çalıştığıdır. Örneğin AOBM'de, kültürlerarası bildirişim ve kültürel yeti ele alınmazken, ADP'de bu eksiklik giderilmeye çalışılıyor. ADP gerek ölçütleri gerekse etkinlikleri ile **kültürlerarası etkileşimi** göz önünde bulundurmaktadır. Bunun somut örneklerini ADP Dosyası'nın dil öğrenim özgeçmişi bölümündeki, *diller ve kültürlerarası deneyimler* adlı etkinliklerde görmekteyiz²².

ADP sadece bilgilendirici değil aynı zamanda eğitsel bir işleve de sahiptir. ADP, AOBM'nin bir bakıma somutlaştırma örneğidir. Çokdilliliğin önemi AOBM ve ADP ile, daha ağırlıklı bir şekilde gündeme gelmiştir. Özellikle ADP'nin getirdiği kendini değerlendirme tablosu ile birey, kendisini sürekli geliştirme fırsatını elde edebilecek ve yaşam boyu devam edecek bu süreçle, dillerle ilgili hedeflerini belirleyecektir.

²² Bkz. Avrupa Dil Gelişim Dosyası Türkiye (2003). Milli Eğitim Bakanlığı, Tescil No. 47.2003 Ankara, s.3 ve 9-10.

AOBM 'yi temel alırsak, dil ve çokdillilik nedir diye sorgulamamız gerekir. Eğer çokdillilik adı altında Avrupa dilleri söz konusu ediliyorsa, AOBM 'yi farklı yorumlamak gerekir. Ancak çokdillilik bütün yaşayan dilleri kapsıyorsa AOBM 'yi evrensel açıdan farklı yorumlamak gerekir. Krumm'un da dediği gibi AOBM ile güdülen amaç: "go west and you'll be succesful-batıya gidersen başarılı olursun" (Krumm:Altmayer 2004:4) ise, işte o zaman yanlış yoldayız demektir.

KAYNAKÇA:

Altmayer, Claus (2004): *Zeitschrift für Interkulturellen Fremdsprachenunterricht(Online)*. http://www.ualberta.ca/~german/ejournal/Sprachpolitik_2.htm

Aslan,Gülseren (2002):” Untersuchung zur Mehrsprachigkeit in der Türken “. In: Çakır,Mustafa: *mehr Sprache, Mehrsprachigkeit –mit Deutsch* ,Shaker Verlag,Aachen, 15-31

Avrupa Dil Gelişim Dosyası Türkiye (2003): Milli Eğitim Bakanlığı, Tescil No. 47.2003 Ankara

Barkowski, Hans (2003): “ Skalierte Vagheit- der europäische Referenzrahmen für Sprachen und sein Versuch, die sprachliche kommunikationskompetenz des Menschen für Anliegen des Fremdsprachenunterrichts niveaugerecht zu portionieren”. In:K.-R. Baushc/H.Christ/F.G. Königs/ H.-J. Krumm: *Der Gemeinsame europäische Referenzrahmen für Sprachen in der Diskussion*, Tübingen:Günter Narr, 22-28

Demirel, Özcan (2003): *Yabancı Dil Öğretimi- DilPasaportu, Dil Biyografisi, Dil Dosyası*. Pegem A Yayınları

Europarat (2001):*Gemeinsamer europäischer Referenrahmen für Sprachen:lernen, lehren, beurteilen* , Übersetzt von Quetz, J. u.a. München, Wien, Zürich,New York,Langenscheidt

Güler,Gülten (2005): “Avrupa Konseyi Ortak Dil Kriterleri Çerçeve Programı ve Türkiye’de Yabancı Dil öğretim Süreçleri”. *Trakya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt 6, Sayı 1*, Edirne, 89-112

Gür,Ömer (2004): *Avrupa Ortak Kriterler Çerçevesinde Türkiye’de Yetişkinlere Yönelik Yabancı Dil Olarak Almanca Öğretimi*, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler enstitüsü, Yabancı Diller Eğitimi, Alman Dili Eğitimi Anabilim Dalı, yayımlanmamış yüksek lisans tezi, İstanbul

Hatipoğlu, Sevinç (2004):” Die Deutschlehrausbildung in der Türkei im Kontext einer neuen Lernkultur.”*Istanbul Üniversitesi, Hasan Ali Yücel Eğitim Fakültesi Dergisi*, Cilt 1, 137-140.

<http://www.sprachenportfolio.ch>

Katalin Barna (2003): “Informationsveranstaltung ' Eurodidaktik” am Goethe-Institut Istanbul, atelye çalışması sunumu, 2.06.2003, Istanbul

Krumm, Hans-Jürgen (1994): “ Neue Wege in der Deutschlehrausbildung”, *Fremdsprache Deutsch* , Sondernummer, 6-11

Krumm, Hans-Jürgen (1997): “Mehrsprachigkeit und Deutschunterricht”, *Fremdsprache Deutsch* ,Sondernummer II, 11-16

Polat, Tülin (2001):” Avrupalılık Bağlamında Kültür Boyutuyla Yabancı Dil”, *Alman Dili ve Edebiyatı Dergisi XIII*, Istanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayını, 29-40

Polat, Tülin (2003): “Globalisierung und Mehrsprachigkeit. Zwei Seiten einer Medaille”.In: Gündoğdu, Mehmet, Ülkü Candan: *Germanistische Untersuchung aus türkischer Perspektive*, Shaker, 169-176

Quetz, Jürgen (2003a): “A1-A2-B1-B2-C1-C2 Der Gemeinsame europäische Referenzrahmen”. *Deutsch als Fremdsprache*, 1.Quadret 2003/Heft 1- 40. Jahrgang, 42-48

Quetz, Jürgen (2003b):” Der Gemeinsame europäische Referenzrahmen: Ein Schatzkästlein mit Perlen, aber auch mit Kreuzen und Ketten”. In:K.-R. Bausch/H.Christ/F.G. Königs/ H.-J. Krumm: *Der Gemeinsame europäische Referenzrahmen für Sprachen in der Diskussion*, Tübingen:Günter Narr, 145-155

Sabah Gazetesi (2004):” TRT’de ana dilde yayın Boşnakça’dan başlıyor”. 5 haziran 2004, s.20.

Schneider, Günther (2004):” Avrupa Konseyi Yabancı Dil Ortak Kriterleri” *Avrupa Birleşiyor*. 1. Uluslararası Almanca Eğitim Kongresi, Avrupa Koleji, İstanbul,45-47

Tapan,Nilüfer (2003): " Neue Dimensionen der Deutschlehrausbildung in der Türkei-Erweiterung der Curricula im Rahmen eines Mehrsprachigkeitskonzepts-" *Germanistische Untersuchungen aus türkischer Perspektive, Festschrift für Prof. Dr. Vural Ülkü zum 65.Geburtstag*, Hrsg: Mehmet Gündoğdu,candan Ülkü, Shaker Verlag, Aachen.193-205

Tapan, Nilüfer (2004): " Überlegungen zur Realisierung eines mehrsprachigen Ausbildungskonzepts im türkischen Schulwesen" *Interkulturelle Begegnungen, Festschrift für Şara Sayın*, Hrsg: Manfred Durzak,Nilüfer Kuruyazıcı, Königshausen/Neumann Würzburg.303-316